

Chopin Fryderyk (1810-1849)

To najwybitniejszy twórca muzyki polskiej, czołowy przedstawiciel **romantyzmu** w muzyce. Jest nie tylko najbardziej znanym na świecie twórcą polskiej kultury, lecz także najpopularniejszym kompozytorem wszechczasów

Fryderyk Chopin urodził się 22 lutego 1810 r. w Żelazowej Woli w rodzinie Mikołaja Chopina — potomka biednej rodziny z Lotaryngii, który wyemigrował do Polski w 1787 r. za hrabiami Pacami — oraz Justyny z Krzyżanowskich, pochodzącej ze zubożałej szlachty, pracującej jako guwernerka u hrabich Skarbków. Od ojca przejął Chopin solidne oświeceniowe wykształcenie, nienaganne maniery, niechęć do wszelkiej ostentacji. W kochającej atmosferze domu rodzinnego — nie było to na początku XIX wieku regułą — Chopin z trzema siostrami — Ludwiką, Izabelą i przedwcześnie zmarłą Emilią — rozwijał zainteresowania artystyczne, rysował, inscenizował rodzinny teatrzyk, w czasie wakacji redagował żartobliwy „Kurier Szafarski” z opowieściami ze wsi.

Jesienią 1810 r. rodzina Chopinów osiadła w Warszawie, gdzie Mikołaj uczył francuskiego w Liceum Warszawskim i prowadził pensję dla chłopców. Młody Fryderyk w atmosferze postępowego Królestwa Polskiego pobrał solidne wykształcenie, stykał się z elitą kulturalną Warszawy, literatami młodoromantycznymi. Od 1815 r. uczy się muzyki u Wojciecha Żywnego, w 1817 r. publikuje pierwszy utwór — [Polonez g-moll](#). Od 1822 r. kontynuuje naukę u [Józefa Elsnera](#) (dyrektora Konserwatorium i ważnej postaci życia muzycznego) oraz wstępuje do Liceum Warszawskiego. Często gra publicznie, zapoznaje się z najnowszą literaturą muzyczną (opery [Rossiniego](#), koncerty Hummła, Fielda i Kalkbrennera). Od 1826 r. studiuje w Szkole Głównej Muzyki u Józefa Elsnera, który w 1829 r. oceni go: — szczególna zdolność, geniusz muzyczny.

Powstają pierwsze większe utwory — [Rondo à la krakowiak](#) op. 14, [Trio g-moll](#) op. 8, [Fantazja na tematy polskie](#) op. 13, [Variacje nt. Là ci darem la mano Mozarta](#) op. 2. Chopin w 1829 r. wyjeżdża do Pragi, Drezna i Wiednia, gdzie gra własne utwory. Sukces tych występów ugruntowuje pozycję kompozytora jako czołowego muzyka polskiego młodego pokolenia. W 1830 r. w czasie ostatniego roku studiów u Józefa Elsnera, na fali romantycznego uczucia do śpiewaczki Konstancji

Gładkowskiej, powstają przełomowe utwory wczesnoromantycznej fazy twórczości — *Koncert fortepianowy f-moll* op. 21 i *e-moll* op. 11. 20-letni kompozytor w mistrzowski sposób połączył w nich klasyczną formę z modnym stylem *brillant* i nowatorską [fakturą](#) fortepianową. Na tle epoki były to utwory wstrząsające — współczesna im twórczość jest już dawno zapomniana, a one po blisko 200 latach zachowały blask i świeżość.

Fryderyk Chopin, Koncert fortepianowy nr 1 e-moll op. 11

Kolosalny sukces *Koncertu e-moll* stanowił w istocie pożegnanie Chopina. Opuszczając Warszawę w przeddzień Powstania Listopadowego, miał już nigdy nie powrócić do ojczyzny. Przez Wiedeń i Stuttgart dotarł do Francji. Pomimo uznania krytyki (słynne — Panowie, czapki z głów, oto geniusz! — [Roberta Schumanna](#) w recenzji z *Wariacji* op. 2) pierwsze lata w Paryżu, stającym się ówczesną muzyczną stolicą Europy, nie były łatwe. Chopin powoli wchodzi w dobre towarzystwo, pisze serię konwencjonalnych utworów, uważanych za najsłabsze w jego dorobku. W celach zarobkowych zaczyna dawać lekcje gry na [fortepianie](#). Pierwszy koncert jako pianista daje w lutym 1832 r. i odnosi ogromny sukces, stając się jednym z najbardziej cenionych wykonawców. Czołowi artyści i intelektualiści epoki — [Berlioz](#), Heine, Fétis, Delacroix, [Liszt](#) — uważali go za pianistę jedyne w swoim rodzaju, potrafiącego z instrumentu wydobyć niezwykle niuansy, chwytającego za serce, lecz bez nadużywania siły i pianistycznych efektów typowych dla modnych wówczas wirtuozów fortepianu; pisano: — jego sukces był ogromny, a przecie trzeba czegoś zupełnie wyjątkowego, ażeby wyrzec wrażenie po tych świetnych pianistach, jakich posiada Paryż.

Kariera pianistyczna nie odpowiadała jednak Chopinowi, który w 1835 r. wycofuje się z estrady; — ja się nie nadaję do występów publicznych, audytorium mnie onieśmiela — wyznał Lisztowi. Poświęca się kompozycji — publikuje przełomowe w historii muzyki utwory, jak *Etiudy* op. 10 i op. 25, *Balladę g-moll* op. 23, *Scherzo h-moll* op. 20, kolejne zeszyty *Mazurków*. W 1838 r. łączy się ze znaną pisarką i skandalistką George Sand. Jej troskliwa opieka, intelektualny impuls i spokój wiejskiej posiadłości George Sand w Nohant pozwalają Chopinowi na trwający siedem lat rozkwit dojrzałej twórczości. Powstają *Preludia* op. 28, *Sonata b-moll* op. 35, *polonezy*, mazurki, *Fantazja f-moll* op. 49, *Sonata h-moll* op. 58. Dwa półpubliczne występy Chopina przed kulturalną elitą Paryża w 1841 r. i 1842 r. potwierdzają jego pozycję największego pianisty epoki: — Chopin osiągnął swój szczyt — pisano.

Fryderyk Chopin, Andante spianato i Wielki Polonez Es-Dur

W 1847 r. rozstaje się z George Sand; osamotniony i schorowany wchodzi w ostatni okres życia i twórczości. Komponuje *Poloneza-Fantazję* op. 61, *Sonatę wiolonczelową* op. 65, ostatnie *nokturny* i mazurki. W 1848 r. w celach zarobkowych wyjeżdża do Anglii i Szkocji, gdzie daje kilka koncertów i odnosi komercyjny sukces, lecz fatalny klimat jedynie przyspiesza postępy gruźlicy. Umiera 17 października 1849 r. w Paryżu.

Miejsce Chopina w historii muzyki jest arcyważne, niepodważalne. Polską sztukę z prowincjonalnej izolacji wyforował na światowe salony i nadał jej bieg aż do początku XX wieku. W Europie — przypieczętował przełom romantyczny, rozwinął styl *brillant* i impulsy obecne w twórczości [Schuberta](#) i [Webera](#), lecz poszedł dalej, otwierając przed muzyką instrumentalną zupełnie nowe drogi. Nie na darmo uważa się go za prekursora kolejnych kierunków w muzyce — neoromantyzmu [Wagnera](#) i [Rachmaninowa](#), impresjonizmu [Debussy'ego](#) i [Ravela](#), ekspresjonizmu Skriabina.

Zarazem pod wieloma względami odróżniał się od innych kompozytorów romantycznych. Nie licząc młodzieńczych utworów na fortepian z orkiestrą, *pieśni* (nieprzeznaczonych do publikacji) i *Sonaty wiolonczelowej* op. 65, w zasadzie komponował wyłącznie na fortepian. W odróżnieniu od [Schumanna](#) i [Lisza](#) zdecydowanie odrzucał również muzykę programową. Preferował muzykę „czystą”, absolutną, sprzeciwiał się narzucaniu jego utworom literackiego programu. Jego muzyka była przez to mniej nośna i wyrazista, lecz zarazem głębsza i ponadczasowa.

Dwa główne źródła inspiracji w twórczości Chopina to z jednej strony muzyka europejska tzw. stylu *brillant* — wirtuozowskich utworów na fortepian z orkiestrą, stanowiących pewne zubożenie późnej, romantycznej twórczości [Beethovena](#), lecz wprowadzających innowacje w zakresie [faktury](#). Z drugiej strony — polska muzyka ludowa. Poznawał ją w czasie wiejskich wakacji na Mazowszu i Kujawach. W swych utworach — mazurkach i *polonezach* — nie cytował jednak motywów ludowych dosłownie, jak robili to pół wieku później kompozytorzy tzw. szkół narodowych, lecz przetwarzał w „folklor idealny”, wysublimowaną sztukę wysoką. Stworzył ponadto kilka innych gatunków — *balladę* fortepianową, scherzo, znacząco rozwinął inne — *nokturn*, *etiudę*, *preludium*. Dawniej uważano, że gorzej sobie radził z kompozycją wielkich form, takich jak *trzydziesty koncert*, cykliczna *sonata*, rozbudowana *fantazja*, lecz opinie te uległy obecnie weryfikacji.

Historyczne znaczenie Chopina polega zarówno na tym, że podsumował i w ogromny sposób rozwinął wcześniejsze tendencje w muzyce, lecz również na tym, że zapoczątkował i dał impuls kierunkom, które trwały w muzyce jeszcze w

pierwszej połowie XX wieku. Wśród tych nowatorskich elementów można wymienić harmonię — zapowiadającą m.in. słynny *akord tristanowski* [Wagnera](#) i *prometejski* — Skriabina, *fakturę* fortepianową, którą po nim rozwinęli [Liszt](#), Granados oraz [Debussy](#), który bezpośrednio nawiązał do Chopina m.in. w cyklu *12 Etiud* i *24 Preludiów*. Do innych kompozytorów ściśle związanych z Chopinem należeli Gabriel Fauré, Aleksandr Skriabin, [Siergiej Rachmaninow](#) oraz [Karol Szymanowski](#), który oddał mu hołd m.in. kilkoma zeszytami *Mazurków*.

dr Wojciech Bońkowski

Ciekawostki: Chopin jako smakosz

To pomijany dotąd, ale smakowity aspekt jego biografii. Sam Chopin zostawił na ten temat niewiele wzmianek, ale na podstawie świadectw współczesnych i źródeł historycznych możemy w przybliżeniu zrekonstruować jego „smakosferę”.

W 1825 r. do Jana Matuszyńskiego pisał słynny list o toruńskich piernikach, a z Pragi i Wiednia donosił o najmodniejszych lokalach, jak Zur Böhmsche Köchin czy Zum wilden Mann. — Dziki człowiek (tak się bowiem nazywa doskonała oberża, w której jadamy), wziął ode mnie za apetyczne konsumowanie strudłów całego reńskiego i krajcarów kilka — pisał do rodziny w grudniu 1830 r. Była to faktycznie okrągła suma za posiłek zważywszy, że za wiedeńskie mieszkanie płacił Chopin 20–25 reńskich miesięcznie. Nic dziwnego, że parę razy musiał prosić ojca o przesłanie dodatkowych pieniędzy.

Paryskie lata Chopina jeszcze bardziej poszerzyły jego „smakosferę”. Stolica Francji przeżywała wówczas gwałtowne gastronomiczne zmiany. Utracjuszowskie uczyt ancien régime’u, znakomicie opisane przez Brillat-Savarina w klasycznej *Fizjologii smaku*, ustępowały kuchni demokratycznej, mieszczańskiej, choć nie mniej smakowitej. Centrum koneserskiego Paryża przenosiło się z książęcych pałaców do modnych restauracji. Wiemy, jak duże znaczenie przywiązywał Chopin do wykwintnego ubioru i luksusowego wyposażenia swoich paryskich mieszkań, można więc sądzić, że w dziedzinie gastronomii kierował się podobną dbałością. Jego adresy przy rue Tronchet czy square d’Orléans (gdzie mieszkał od 1842 do 1849 r.) położone były w sercu restauracyjnych dzielnic. Chopin zapewne znał takie sławne lokale, jak istniejąca i dziś cukiernia Stohrera przy rue Montorgueil (założona notabene przez cukiernika Marii Leszczyńskiej w 1730 r.) czy restauracja Le Grand Véfour, po dziś dzień jedna ze świątyń smakoszy; do jej bywalców zaliczała się George Sand.

W korespondencji Chopin pozostawił wzmianki przede wszystkim o swoim zamiłowaniu do czekolady, lecz wiemy, że w Paryżu nie stronił też od win, tak francuskich, jak i importowanych. Z Józefem Brzowskim raczył się Rudesheimerem, czyli sławnym wówczas i dziś reńskim Rieslingiem, pił szampana, który przeżywał rozkwit popularności i podawany był w „towarzystwie” właściwie przy każdej okazji, a w 1849 r. na Polach Elizejskich osuszył z Delacroix butelkę przy barze — prawdopodobnie czerwonego Bordeaux, które, obok tańszych win orleańskich, stanowiło wtedy podstawę winnej diety Paryżan.

Do posłuchania:

- [I Koncert fortepianowy e-moll op. 11](#)

- [Andante Spianato i Wielki Polonez Es-dur](#)

Wszystkie kompozycje Chopina znajdziesz na stronie [Narodowego Instytutu Fryderyka Chopina](#).